

ČESKÉ VÝROBKY

LIST S ŘEŠENÍM

Otázky:

- 1) O jakou českou značku se jedná?
- 2) V jakém českém městě se výrobek vyrábí?
- 3) Jaké další české výrobky znáte?

- 1) Baťa
- 2) Zlín

- 1) Tatra
- 2) Kopřivnice

- 1) Čezeta
- 2) Strakonice

- 1) Olomoucké tvarůžky
- 2) Loštice

- 1) Becherovka
- 2) Karlovy Vary

- 1) Koh-i-noor Waldes
- 2) Praha

- 1) Koh-i-noor Hardtmuth
- 2) České Budějovice

České země byly od roku 1620 součástí mnohonárodnostní rakouské monarchie. V jejím rámci postupně ztratily prakticky veškerou autonomii a také český jazyk se dostal do hluboké defenzivy. Zejména v **důsledku absolutisticko osvícenských reforem Marie Terezie a Josefa II.** v průběhu 18. století prošly české země silnou **vlnou centralizace** v rovině politické, administrativně-správní i jazykové.

Zejména **germanizace** spolu s mezinárodním ohlasem osvícenských myšlenek, díky němuž se národní otázka stala aktuální problémem, vyvolala **reakci v podobě procesu formování moderního českého národa – tzv. národní obrození.** Tento proces probíhal zhruba od poslední třetiny 18. století do poloviny století následujícího, a to současně s procesem transformace stavovského státu a hierarchicky uspořádané společnosti v moderní občanskou společnost. Poslední fáze národního obrození, datovaná do 40. let 19. století, se časově i obsahově překrývá se snahou prosadit národní a liberální myšlenky i v oblasti politiky.

V lůně českého národně liberálního tábora vzniká **koncepce tzv. austroslavismu**, kterou prosazovali jeho přední představitelé jako **Karel Havlíček Borovský** nebo **František Palacký.** Jádrem této koncepce byla obhajoba **existence Rakouska** ve formě **ústavního, liberalizovaného a federalizovaného státu se slovanskou většinou.** Státního útvaru, který bude představovat středoevropskou hráz vůči expanzivním choutkám sjednocujícího se Německa na jedné a Ruska na straně druhé. Zároveň bude svou povahou zamezovat rozdrobení středoevropského prostoru do malých, navzájem znesvářených států. V duchu této koncepce odmítla česká politická reprezentace svou účast na Frankfurtském sněmu, ale stavěla se i proti panslavistickým tendencím části společnosti. Tyto snahy vyvrcholily v angažmá české politické reprezentace v rámci revolučního roku 1848 a činnosti kroměřížského ústavodárského sněmu. První velkou **trhlinu dostala austroslavistická federalistická koncepce** porážkou revoluce a **nastolením Bachova absolutismu.**

Definitivní zmaření austroslavistické koncepce přineslo tzv. **rakousko-uherské vyrovnání z roku 1867,** při kterém zůstaly **požadavky Čechů na autonomii zcela oslyšeny.** **České země** se v tomto uspořádání staly **součástí tzv. Předlitavska** a zůstaly od sebe nadále odtržené v rámci zemského zřízení. Česká politická reprezentace tak byla nucena bojovat na dvou frontách. První tvořila předlitavská politika, kde se čeští politici snažili vzdorovat centralismu Vídně. Druhou pak byly zemské sněmy Čech, Moravy a dílčím způsobem i Slezska, kde proti sobě často stáli Češi a Němci usilující o vůdčí postavení na této úrovni.

Období od rakousko-uherského vyrovnání do začátku první světové války je érou v mnoha ohledech plnou paradoxů. Ačkoli se Češi nedočkali autonomie a museli o své místo bojovat i na úrovni jednotlivých zemí, jejich politický vliv nebyl zanedbatelný. A to nejen díky podílu na obyvatelstvu a také na růstu bohatství. Dekády druhé poloviny 19. století umožnily všestranný rozvoj české společnosti. Společnost procházela rozsáhlou modernizací v podobě **urbanizace, industrializace, emancipace jedinců, sekularizace, nacionalizace** a postupně též **politické participace.** Vzdělávanost a sociální mobilita. Modernizace přinášela prostor pro volný čas a jeho trávení nejrůznějšími aktivitami, které vedly k **novým typům sdružování** a postupně začaly nahrazovat tradiční formy společenství. Byly tak položeny solidní **základy občanské společnosti,** jež byly přinejmenším dílčím způsobem zúročeny v éře první Československé republiky.

V prostředí mnohonárodnostního soustátí a stále více jazykově a etnicky diferencovaného prostoru českých zemí samozřejmě též **rostl český nacionalismus.** Stal se **nejefektivnější formou integrace společnosti** a její mobilizace v důležitých momentech. Mezi takové mobilizační momenty lze řadit tzv. **táborové hnutí,** tedy sérii protestních akcí, které probíhaly v českých zemích v letech 1868–1871. Čeští politici a občané zde vyjadřovali svůj protest proti rakousko-uherskému vyrovnání a formulovali státoprávní požadavky. Tyto protestní akce symbolicky probíhaly na různých **horách a hradech v českých zemích.** Konalo se jich několik set a měly relativně masovou účast. Tábory lidu souvisely i s dalšími akcemi odporu, jakými bylo například **položení základního kamene Národního divadla v květnu 1868** nebo manifestační ignorování císařovy přítomnosti v Praze téhož roku v červnu. Táborové hnutí však nakonec úspěšné nebylo v důsledku odporu německé a maďarské politické reprezentace, které myšlenky na trialismus odmítly. **Padly tak zejména tzv. fundamentální články** dojednané roku 1871, tedy **pokus o česko-německé** vyrovnání omezený na úroveň českých zemí.

Po roce 1871 zvolila česká politická reprezentace novou strategii, tzv. **politiku pasivní rezistence,** spočívající v **bojkotování práce říšské rady.** Právě spor o tuto strategii však českou **politickou scénu rozdělil** na její **konzervativnější zastánce (tzv. staročechy)** a **liberálnější odpůrce (tzv. mladočechy).** **Spory mezi oběma skupinami** začaly ožívat zejména v 80. letech, kdy mladočeši stále více kritizovali nedostatečné výsledky (staro)české účasti ve vládě. V roce 1890 se obě uskupení znovu střetla, tentokrát při dalším pokusu o česko-německé vyrovnání (tzv. punktace). Zatímco staročeši jej iniciovali, mladočeši tuto dohodu odmítli a prakticky tím znemožnili její plnění. O rok později **mladočeši drtivě zvítězili ve volbách** do Říšské rady v etnicky českých obvodech a ukončili tak éru dominance staročechů.

Na základě existence starších a etablování nových konfliktních linií („cleavages“), jaké představovaly dualismy mezi městem a venkovem, prací a kapitálem, církví a státem, resp. centrem a periferií, **vzniklo** právě v těchto desetiletích **několik** tzv. **politických táborů**. K nim čeští historici a politologové řadí **katolický, sociálně-demokratický** (dělnický), **národně-liberální, agrární** a **národně sociální** tábor. **Každý z těchto táborů** měl svého politického **reprezentanta v podobě** jedné či více **politických stran**. Jejich vznik a etablování do značné míry akcelerovaly volební reformy, které od 70. let postupně rozšiřovaly a demokratizovaly volební právo. Zásadní vliv měla zejména tzv. **Beckova volební reforma**, jež vstoupila v platnost v roce 1907 a jež **zavedla všeobecné, rovné, přímé a tajné volební právo pro muže nad 24 let věku**. I v Rakousku-Uhersku tak začíná věk masové politiky.

Ani jedna z relevantních politických stran si přese všechny tyto peripetie, úspěchy a porážky ještě v roce 1914, kdy vypukla první světová válka, nedokázala představit existenci českých zemí mimo rámec habsburské monarchie. Tyto myšlenky žily snad jen mezi několika intelektuály, kteří však patřili k okrajovým skupinám společnosti a v politice nehráli významnější úlohu.

První světová válka však **otřásla** pozicemi a **postoji všech evropských společností**. Odolat nemohla ani společnost česká. Na počátku války byla – navzdory sympatiím vůči Srbům a později i Rusům – povětšinou loajální vůči monarchii a panovnickému rodu. Faktorů, které vyvolaly změny v jejím postoji, byla celá řada. Prvním z nich byl samotný fakt, že Rakousko-Uhersko vstoupilo do války proti několika státům obývaným slovanskými národy. Druhou příčinou byla **císařská rozhodnutí, která rušila základní ústavní práva, nařizovala prodlouženou pracovní dobu a zaváděla tuhou cenzuru a další perzekuční opatření**. Mezi nimi nechybělo **zatýkání a politické procesy proti nacionalistům, antimilitaristům a pacifistům**. Zásadním faktorem byly také vysoké ztráty na životech mezi českými vojáky. V důsledku toho se především na **východní frontě začala šířit dezerce**, čímž **vznikal potenciál pro vznik československých legií**. Později se **přidaly i hospodářské a sociální problémy**, provázené drastickým zhoršováním zásobovací situace. Nemalou úlohu pak ve změně postojů sehrála i **zahraniční akce vedená T. G. Masarykem** a jeho spolupracovníky, která **od roku 1915 získávala podporu části domácího odboje** (skupina Maffie). V reakci na to úřady ještě více zpřísnily perzekuci. K trestu smrti byly odsouzeny dvě **klíčové postavy domácího odboje – Karel Kramář a Alois Rašín**. Ačkoli oba později dostali milost, v české společnosti to zanechalo další hlubokou stopu.

Novou politickou koncepcí, jež počítala se zásadní proměnou postavení českých zemí po skončení války, prosazovala vůdčí osobnost českého protirakouského odboje v zahraničí – poslanec Říšské rady **Tomáš Garrigue Masaryk**. Masaryk dobře obeznámený

s řadou důležitých okolností války **očekával vojenskou porážku Centrálních mocností**. Tu hodlal využít k **rozbití Rakouska-Uherska a vytvoření samostatného československého státu**, jenž měl vzniknout **spojením historických českých zemí a Slovenska**, které dosud patřilo k uherské části monarchie. Na podporu tohoto plánu Masaryk a jeho **nejbližší spolupracovníci Edvard Beneš a Milan Rastislav Štefánik** vytvořili **konstrukt československého národa**, složeného ze dvou větví – **Čechů a Slováků**. Zahraniční odboj proti monarchii našel na počátku války odezvu především u českých krajanských komunit v zahraničí. Diplomatické úsilí o uznání práva Čechů a Slováků na sebeurčení a samostatnost vydatně podporovaly jednotky dobrovolníků (legie), které se zapojily do války na straně Dohody. O jejich organizaci se nejvíce zasloužil Štefánik, který sám byl vysokým francouzským důstojníkem.

Po Masarykově odchodu do zahraničí vznikl **hlavní orgán domácího odboje**, zvaný **Maffie**, který řídil **zpravodajskou a konspirační činnost**, předávání informací a udržoval spojení se zahraniční částí odboje. Maffie od počátku stála na důsledně prodohodových pozicích. V jejím čele se kromě Kramáře, Rašína a Beneše vystřídali i starosta Sokola Josef Scheiner a advokát a především pozdější kancléř čs. prezidentů Přemysl Šámal. Zejména díky konspiračním schopnostem posledně jmenovaného nebyla Maffie nikdy odhalena, přestože se do její práce zapojilo na 200 osob.

Většina domácí politické reprezentace však dlouho otevřeně **podporovala válečné úsilí Centrálních mocností**. V této své aktivistické politice setrvala ještě na konci roku 1916, o čemž nejlépe svědčí **prohlášení Českého svazu z listopadu 1916**, který vznikl jako sdružení takřka všech českých poslanců říšské rady. Situace se začala měnit až na sklonku války. Důležitým předělem byla **smrt císaře Františka Josefa I.**, kterého v listopadu 1916 na trůně vystřídal Karel I. Nový panovník se pokoušel zabránit rozpadu své říše významně vstřícnějším postojem vůči požadavkům různých národnostních menšin a začal připravovat federalizaci mocnářství. Amnestoval také Kramáře a Rašína, kteří se tak mohli vrátit ke své odbojové práci.

První politický orgán zahraničního odboje tzv. Český komitét zahraniční vznikl koncem října 1915. Ten už v listopadu 1915 formuloval **Prohlášení Českého komitétu zahraničního**, ve kterém formuloval své úsilí o vzniku samostatného československého státu. Prvním domácím veřejným prohlášením, které požadovalo sebeurčení českého národa, se stal **Manifest českých spisovatelů**, zveřejněný v květnu 1917. Prohlášení adresované českým poslancům Říšské rady podepsalo přes 200 českých spisovatelů, novinářů a vědců. Signatáři v něm požadovali, aby poslanci přestali být loajální k Habsburkům a podporovali práva českého národa. Následovalo květnové **Státoprávní prohlášení Českého svazu**, které při zahájení Říšské rady přednesl František Staněk. V něm byl vyjádřen požadavek

transformace říše ve spolkový stát jednotlivých národů a právo českého národa na se-
beurčení ve spojení se Slovenskem. Právě spisovatelé pak v dubnu 1918 složili Národní
přísahu, v níž se jasně vyslovili pro samostatnost. Domácí politici se poprvé pro osamo-
statnění českých zemí vyslovili teprve na počátku ledna 1918 při tzv. **Tříkrálové deklaraci**,
kterou reagovali na jednání o separátním míru s Ruskem, na něž nebyli pozváni zástupci
jednotlivých národů. V dubnu roku 1918 v pražské Obecním domě vystoupil spisovatel
Alois Jirásek s projevem označovaným jako **Národní přísaha**, ve kterém se politici, spiso-
vatelé a umělci poprvé společně a jednoznačně přihlásili k touze po samostatném česko-
slovenském státě. Autorství textu se nejčastěji připisuje právě Jiráskovi a sociálnědemo-
kratickému politikovi a právníkovi Františku Soukupovi, který byl jedním z mužů 28. října

a spoluautorem prvních zákonů Československé republiky. V červenci 1918 došlo k **obno-
vení Národního výboru**, jehož složení odráželo výsledky posledních voleb do Říšské rady
a jehož hlavními úkoly byly příprava převzetí státní moci a vypracování klíčových zákonů
nového státu. V čele Národního výboru stanula skupina pěti českých politiků (Alois Rašín,
Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár). Ti **28. října 1918** vydali
jako reakci na demonstrace probíhající v ulicích pražských jménem **Národního výboru
provolání** o vzniku republiky. V též den pak vyhlásili **zákon o zřízení samostatného státu
československého**. Národní výbor se prohlásil **Revolučním národním shromážděním**,
které dne **14. 11. 1918** vyhlásilo **republikánskou formu státu** a zvolilo **T. G. Masaryka
prezidentem** nově vzniklé **republiky**.